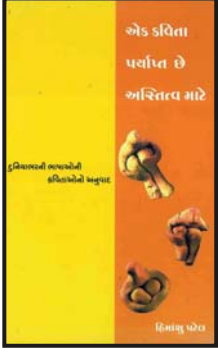

ગુજરાત દર્પણ જ્ઞાન પરબ

અવલોકનકાર : ડૉ. અમૃત (સુમન) હઝારી: ૭૩૨-૬૦૨-૯૩૩૯

લસોટી કવિતા પીવડાવી છે તે કવાથના સર્વકો.'

સાહિત્ય સર્જનના કર્મમાં સૌથી કઠિન કર્મ કવિતાનું સર્જન કરવાનું છે. કવિ તરીકે પોતાની જાતને જીવવાનું છે. નવલકથા લખવી, ટૂંકી વાર્તા લખવી, નિબંધ લખવો કે પછી કોઈ પણ ગદ્યનું સર્જન કરવું એ કવિતાના, પદ્યના સર્જન કરતાં સહેલું છે. કવિ થોડા ઈંદોબધ કે અછાંદસ કૃતિમાં થોડી પંક્તિઓમાં... જીવનદર્શનને ઢાળી દે છે. કવિતાનું આજ સર્જન ગદ્યની કોઈપણ કૃતિ, પાનાઓ ભરીને પણ સંપૂર્ણ રીતે સર્જી શકતી નથી હોતી. શ્રી પટેલના મતે, અનુવાદ સર્જન નથી અનુભવ છે. અનુવાદ સર્જન નથી ટ્રાન્સલેન્ડેડ ભાષા છે. (ટ્રાન્સલેન્ડેડ=ચડીયાતી? ટપી જાય તેવી?) અનુવાદ કવિતાનું પુનઃસર્જન નથી કેવળ ભાષાની ફેરબદલી છે: જે તે ભાષાની લાક્ષણિકતા અને મર્યાદા સાથે...

ધૂમકેતુએ રવિન્દ્રનાથ ટાગોરની, ગીતાંજલિનો ભાવનુવાદ કરેલો છે. ધૂમકેતુની પ્રસ્તાવના થોડા શબ્દો શ્રી હિમાંશુ પટેલના પુસ્તક માટે પણ લાગુ પાડી શકાય એમ છે, પરંતુ શ્રી પટેલ, તેમણે દુનિયાભરની ભાષાઓની કવિતાઓનો અનુવાદ કરેલો છે, એમ કહે છે. ભાવાનુવાદ અને અનુવાદ વચ્ચે આસમાન જમીનનો તફાવત હોય છે. ધૂમકેતુ કહે છે કે .... જીવનના શબ્દો અને જીવનની આ ખૂબી તો નિહાળો ! માણસને મળેલાં રાગ, દ્વેષ, પ્રેમ, આનંદ, દયા, ક્રોધ, મોહ, ત્યાગ એવી એવી અનેકવિધ વૃત્તિઓ ફૂલગૂંથાણીમાંથી, એને પોતાનું ગીત મેળવવાનું છે. (જીવનની જીવનવાટિકામાંથી) એક ભાષાના એક શબ્દનો તદ્દન સમાનાર્થી... નજીકના ભાવોને પ્રમાણતો શબ્દ બીજી ભાષામાં કદાચ જ મળે છે. એટલે જ ટ્રાન્સમાઈગ્રેશન-ભાવાનુવાદ બની રહે છે.. અનુવાદ નહિ. આ પુસ્તકના પ્રાસ્તવિકમાં શ્રી પટેલના હરેક શબ્દો તોલી તોલીને અને સરળતા પૂર્વ વાણાચેલા છે. આ દરેક વાક્યો 'વિવેચન અને તત્વજ્ઞાનથી' ભરેલા છે. શ્રી પટેલ ૩૨ વર્ષની મૌની તપસ્યા, પોતાના વિશાળ અભ્યાસ અને ઊંડા અભ્યાસ પછી આપણી સમક્ષ એક અભ્યાસુ સાક્ષર તરીકે ઉભરે છે. 'એ કવિતા પર્યામિ છે અસ્તિત્વ માટે' લખીને શ્રી પટેલે ગુજરાતી સાહિત્યને ખૂબ 'રીચ'-ધનિક, કિંમતી, ફળદ્રુપ, દળદાર, પ્રતિષ્ઠિત,

આબરૂદાર પુસ્તકની ભેટ આપી છે. આજે ભાગ્યેજ એવા સાહિત્યકાર હશે કે જેમણે થાઈલેન્ડ, મોંગોલીયન, ફ્રેન્ચ, વિયેટનામી, કોરીયન, હંગેરીયન, બ્રિટીશ, યુરોપ, આલ્બેનીયા, મેક્સિકો, આર્જેન્ટીના, સ્પેઈન, સ્વિટ્ઝરલેન્ડ, ઈરાક, ટર્કી, સર્બિયન, મેક્સિકોન, અમેરીકન, વિ.વિ. દેશોના સાહિત્ય અને કવિતાઓથી ગુજરાતી સાહિત્યને અને તેના ચાહકોને ઓળખાણ કરાવી હોય. ગુજરાતી સાહિત્ય માટે એક અમૂલ્ય નજરાણું.

મૂળ ભાષામાં સર્જાયેલી કવિતા અને તેનો ભાવનુવાદ જે સાથે સાથે છપાયા હોત તો આ પ્રયત્ન વધુ કિંમતી બની શકે એવું હું માનું છું.

ગુજરાતી સાહિત્યના સૂત્રધારો કે કાર્યકર્તાઓ કે પ્રેમીઓ ઉઠો, જાગો અને શ્રી પટેલને પગલે ચાલો. આટલી આટલી ભાષાઓ ઉપર પ્રભુત્વ પામીને તે ભાષાના સર્જનને પોતાની માતૃભાષા-ગુજરાતીમાં ભાવાનુવાદિત કરીને, તેને દુનિયાના સાહિત્યનો રસ પાવો એ એક જોઈતું તેવું પ્રદાન નથી. શ્રી પટેલને લાખો અભિનંદન અને તેમનો પર્યામિ આભાર માનવો જ રહ્યો. ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદે, તટસ્થ રહીને શ્રી હિમાંશુ પટેલનો આભાર માનીને તેમને યોગ્ય માનથી નવાજવા જ રહ્યા. શ્રી પટેલનું એક અનેરું પ્રદાન. મેક્સિકોનિયાના કવિશ્રી મિલેશ જ્યોર્જ નીકોલાની કવિતા-પુરામુખોનો ઉપોદ્ધાતના ભાવાનુવાદને માણીને શ્રી પટેલને અભિનંદન આપીએ. તેમનો હૃદયપૂર્વક આભાર માનીએ.

રોજબરોજ ઈશ્વર નકારાય છે
એમની છાપ ઘસાતી જાય છે
દર વર્ષ અને સદીઓથી
અને હવે કોઈ નથી જાણતું ઈશ્વર કોણ અને મનુષ્ય કોણ

માનવ મનમાં ઈશ્વર સંકોડાયેલો છે
આંગળીઓ મંદિરમાં ભીડાય છે
પરિતાપની નિશાની રૂપે
અને એની ગ્લાનિમાં ચિત્કારે છે:
શું, શું ઊપજાવ્યું છે મેં?
ઈશ્વર એની ઉત્પતિ છે
કે એ ઈશ્વરની ઉત્પતિ છે
પણ એ જુએ છે....
ઈશ્વર..તું ક્યાં છું?

હરેક સાહિત્ય પ્રેમીએ અચૂક વાંચીને દુનિયાભરના સાહિત્યનો રસાસ્વાદ કરવો હોય તો વાંચો... 'એક કવિતા પર્યામિ છે અસ્તિત્વ માટે.'